

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ
З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»,
«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»,
«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БІЗНЕСУ
(ПІДПРИЄМСТВА)»**

**Харків
2020**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ
З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»,
«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»,
«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БІЗНЕСУ
(ПІДПРИЄМСТВА)»**

для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 051 «Економіка»
спеціалізації «Бізнес-економіка»

*Затверджено на засіданні кафедри
(протокол № 4 від 15.07.2020 р.)*

**Харків
2020**

Програма комплексного іспиту з навчальних дисциплін «Економічна теорія», «Економіка та фінанси підприємства», «Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства)» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» спеціалізації «Бізнес-економіка» / уклад. Т. М. Камінська. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 30 с.

У к л а д а ч к а Т. М. Камінська

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 4 від 15.07.2020 р.)*

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2020

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

ВСТУП

Мета викладання навчальної дисципліни – формування економічного світогляду й наукового економічного мислення завдяки забезпечення оволодіння студентами на підґрунті системними знаннями теоретичних основ суспільного економічного вибору.

Основні завдання:

- формування фундаментальних знань щодо системи економічних відносин і законів виробництва, розподілу, обміну й споживання економічних благ в умовах обмеженості ресурсів задоволення суспільних потреб;

- оволодіння категоріальним апаратом економічної теорії, мікро- та макроекономічних досліджень;

- вироблення здатності до наукового аналізу сутності, умов і чинників, сучасних економічних процесів і явищ, тенденцій і перспектив їх розвитку;

- опанування системним підходом до вивчення техніко-технологічних і соціально-економічних чинників ефективності й розвитку суспільного виробництва, виробничих можливостей і технологічного вибору суспільства;

- набуття навичок наукового аналізу системи відносин власності, форм і напрямів сучасних трансформацій економічних систем;

- формування знань і навичок системного аналізу ринкової економічної системи, законів і закономірностей розвитку ринкового механізму суспільного економічного вибору;

- набуття знань інструментарію економічного аналізу сучасного стану й розвитку підприємництва, конкуренції та конкурентних ринкових структур, ефективності конкурентної та антимонопольної політики держави;

- оволодіння методами мікроекономічного аналізу економічної поведінки домогосподарства і фірми як суб'єктів ринку, механізму ресурсних ринків, сучасних умов, чинників і тенденцій їх розвитку;

– прищеплення здатності до застосування інструментарію макроекономічної теорії для аналізу стану, чинників і напрямів розвитку національної та світової економіки, грошового ринку, кредитно-банківської та фінансової систем, економічної ролі й економічної політики держави, сучасних інтеграційних процесів і економічної глобалізації.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІКИ

Економічна теорія як наука. Еволюція економічної теорії та її сучасні наукові напрями. Предмет економічної теорії. Економічна поведінка та її головні характеристики. Економічні потреби й інтереси. Економічні блага. Економічний вибір. Альтернативні витрати. Фундаментальні Економічні проблеми. Місце і роль людини в економіці. Метод економічної теорії. Загальні й спеціальні методи пізнання економічних явищ і процесів. Економічні категорії та принципи. Система економічних законів. Економічне мислення. Функції економічної теорії. Економічна теорія й економічна політика держави. Правова економіка. Головні етапи історичного розвитку економічної теорії як науки. Сучасні напрями й школи економічної теорії. Українська економічна наука.

Суспільне виробництво, його фактори й ефективність. Сутність і головні характеристики суспільного виробництва. Продуктивні сили й виробничі відносини. Спосіб виробництва. Взаємозв'язок виробництва і споживання. Суспільне відтворення, його типи. Технологічний спосіб виробництва. Технологічні уклади. Виробнича функція. Фактори виробництва й факторні доходи. Продукт суспільного виробництва, його економічні форми. Соціально-економічна ефективність суспільного виробництва, її показники. Виробничі можливості суспільства. Технологічний вибір.

Власність як система соціально-економічних відносин. Система відносин власності. Джерела, суб'єкти й об'єкти

власності Економічні форми реалізації власності. Економічна теорія прав власності. Теорія трансакційних витрат. Специфікація прав власності. Режими, форми й типи власності. Приватна власність, зміст і форми. Загальнодержавна й комунальна власність. Колективна власність. Змішані форми власності. Інтелектуальна власність. Зміни форм власності. Історичні форми власності. Методи перетворення форм власності. Причини, цілі, зміст і соціально-економічні наслідки приватизації в Україні в період ринкових перетворень і нині.

Економічні системи та їх типи. Поняття й критерії класифікації економічних систем. Типи економічних систем за технологічно-цивілізаційним критерієм. Доіндустріальне, індустріальне й постіндустріальне суспільство. Економіка знань. Мережева економіка. Цифрова економіка. Традиційна, центрально-керована (командно-адміністративна), ринкова й змішана економічні системи. Типи економічних систем за формаційним підходом до періодизації суспільного розвитку.

Розвиток економічних систем: еволюція й реформи. Трансформаційна економіка. Перехідна економіка, її основні характеристики.

Теоретичні засади ринкової економічної системи. Форми організації суспільного виробництва. Натуральне господарство. Товарне господарство, його умови й типи. Загальні й особливі риси простого і загального товарного виробництва. Товар і його властивості. Споживна вартість і вартість товару. Корисність і цінність товару. Мінова вартість товару, її форми. Теорії факторів виробництва і трудової вартості. Закон вартості. Послуги: ознаки й види. Гроші: сутність і виникнення. Теорії грошей: металева, номіналістична, кількісна. Функції грошей. Форми грошей. Закон грошового обігу. Грошова система: структура й типи. Ринок: структура, функції, види, інфраструктура. Регіональні ринки. Національний і світовий ринки. Ринки послуг. Ринки з асиметричною інформацією. Суб'єкти ринку: домогосподарства, фірми, держава. Кругообіг ресурсів, товарів і грошей у ринковій системі. Попит і пропозиція: сутність, фактори, закони. Види й ефекти попиту. Парадокс Гіффена. Еластичність попиту й пропозиції. Ринкова рівновага. Невизначче-

ність і ризикованість ринкової економіки: сутність, причини.

Підприємництво і бізнес. Сутність, головні характеристики й функції підприємництва. Бізнес, його функції. Види підприємницької діяльності. Великий, середній і малий бізнес. Інтелектуальне підприємництво. Інноваційний бізнес. Венчурне підприємництво. Організаційні форми підприємницької діяльності: переваги й недоліки. Одноособове володіння, партнерство, корпорації. Підприємницьке середовище й підприємницький клімат. Соціальна відповідальність бізнесу. Державно-правове та громадське регулювання підприємницької діяльності. Напрями й форми державно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні. Державно-приватне партнерство.

Конкуренція та монополізм. Конкуренція, її функції та види. Одногалузєва й міжгалузєва конкуренція. Економічна конкуренція.

Конкурентні ринкові структури: характеристики й типи. Досконала й недосконала конкуренція. Ринки досконалої та недосконалої конкуренції. Ринок чистої конкуренції, чистої монополії, олігополії, монополістичної конкуренції. Моносонічний ринок. Ринки компенсуючих структур. Конкуренція й монополія. Монополізація економіки, її види. Монопольні структури. Монопольні ціни. Соціально-економічні наслідки монополізації економіки. Конкурентна й антимонопольна політика держави.

Модуль 2. ТЕОРІЯ МІКРОЕКОНОМІКИ

Мікроекономічний аналіз економічної поведінки домогосподарства й фірми як суб'єктів ринкової економіки. Предмет, основні проблеми й цілі мікроекономіки як розділу економічної теорії. Домогосподарство: сутність і функції у ринковій економіці. Доходи домогосподарств: джерела, види, рівні. Економічна поведінка домогосподарства як споживача: цілі, чинники й обмеження. Загальна й гранична корисність. Максимізація корисності як мета споживчого вибору домогосподарства. Закон спадної граничної корисності. Рівновага домогосподарства як споживача. Фірма в системі ринкових відносин. Теорії фірми. Фірма як організаційна форма підприємництва: сут-

ність і функції. Види фірм. Ресурси фірми. Концепції капіталу. Капітал фірми, його структура. Власний і запозичений капітал. Основний та оборотний капітал. Зношення основного капіталу. Амортизація. Інтелектуальний капітал фірми. Рівновага фірми як виробника.

Витрати й доходи фірми. Механізм ціноутворення.

Економічні витрати фірми, їх види. Собівартість продукції фірми. Дохід фірми. Теорії прибутку. Економічні форми прибутку. Безбитковість і рентабельність. Максимізація прибутку фірми. Неплатоспроможність і банкрутство фірми. Ціноутворення на продукцію фірми: головні підходи й методи.

Ресурси ринки: основні види й механізм. Ринок праці. Заробітна плата. Сутність, структура, види ринку праці. Попит і пропозиція на ринку праці. Заробітна плата, її функції. Номінальна й реальна заробітна плата. Структура заробітної плати. Форми і системи заробітної плати. Ринок капіталу. Сутність і структура ринку капіталу. Ринок капітальних благ. Ринок послуг капіталу. Лізинг. Ринок позичкового капіталу. Процент як ціна капіталу. Кредит як форма руху позичкового капіталу, його функції, види і роль у ринковій економіці. Фондовий ринок, його структура й функції. Види цінних паперів. Інвестування й інвестиції. Види інвестицій. Дисконтування. Чиста приведена вартість. Ринок землі й агробізнес. Власність на землю. Земельна рента, її види. Ринок землі. Ціна землі. Ринок нерухомого майна, відмінного від земельних ділянок. Особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі.

Модуль 3. ОСНОВИ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Макроекономіка й система національного рахівництва. Макроекономічна рівновага. Предмет, основні проблеми й цілі макроекономіки як розділу економічної теорії. Система національних рахунків (СНР). Макроекономічні показники СНР. Валовий внутрішній продукт (ВВП) і валовий національний продукт (ВНП). Методи розрахунку ВВП. Фактично вироблений і потенційний ВВП. Розрив ВВП. Реальний і номінальний ВВП. Дефлятор ВВП. Чистий внутрішній продукт (ЧВП) і чистий на-

ціональний продукт (ЧНП). Національний дохід: формування й використання. Особистий дохід. Особистий дохід кінцевого використання. Трансферти. Національне багатство. Чистий економічний добробут. Макроекономічна рівновага. Сукупний попит і його чинники. Сукупна пропозиція. Макроекономічна рівновага за моделлю «сукупний попит – сукупна пропозиція».

Макроекономічна нестабільність і циклічність економічного розвитку. Макроекономічна нерівновага. Циклічність, її причини. Економічний цикл, його фази й види. Особливості сучасних економічних циклів. Кризи: причини, види, наслідки. Антикризова політика держави. Безробіття: причини та форми. Природне безробіття. Закон Оукена. Державна політика зайнятості. Інфляція, її причини, типи, соціально-економічні наслідки. Антиінфляційна політика держави. Дефляція. Взаємозв'язок безробіття й інфляції. Крива Філіпса в короткостроковому й довгостроковому періодах. Довгострокове зростання (зростаючий тренд) економіки: типи й чинники. Концепція мультиплікації інвестицій. Концепція сталого розвитку.

Економічна роль держави в ринковій системі. Держава й неспроможності ринку. Державне регулювання зовнішніх (екстернальних) ефектів. Приватні, чисті суспільні й квазісуспільні блага. Вплив держави на виробництво і розподіл суспільних благ. Економічна політика держави. Принципи, методи й інструменти державного регулювання економіки. Межі й неспроможності державного регулювання. Тіньова економіка.

Грошовий (монетарний) ринок. Грошовий ринок: сутність, структура. Грошова маса. Грошові агрегати. Попит і пропозиція на грошовому ринку. Попит на гроші, його види й чинники. Попит на гроші для операцій та попит на гроші з боку активів. Пропозиція на грошовому ринку: суб'єкти й чинники. Банківський механізм емісії кредитних грошей. Банківський мультиплікатор. Грошовий мультиплікатор. Рівновага на грошовому ринку. Грошово-кредитна політика держави. Дискреційна і недискреційна монетарна політика. Грошові реформи.

Кредитно-банківська й фінансова системи. Державний борг. Структура й функції кредитно-банківської системи.

Банківська система, її рівні. Центральний банк країни та його функції. Організаційні форми, види, послуги банків. Банківські операції. Банківський бізнес і прибуток. Небанківські фінансово-кредитні установи. Страхування, функції та види страхування. Страховий ринок. Державне регулювання кредитно-банківської системи. Фінансова система. Фінанси: сутність і функції в ринковій економіці. Види фінансів: державні, приватні, громадських об'єднань. Державний бюджет, його функції, доходи, видатки й витрати. Збалансований, дефіцитний і профіцитний державний бюджет. Бюджети місцевих органів самоуправління. Цільові державні фонди. Податкова система, її складові. Сутність, функції, форми і види податків. Принципи й методи оподаткування. Ефект Лаффера. Державний борг: причини виникнення, види й наслідки. Управління держаним боргом.

Міжнародна економіка й міжнародний бізнес. Економічна інтеграція та глобалізація. Сутність, структура й тенденції розвитку міжнародної економіки. Головні форми міжнародних економічних відносин. Міжнародний бізнес, його моделі й форми. Спільні підприємства й міжнародні альянси. Багатонаціональні та транснаціональні корпорації. Економічна інтеграція й глобалізація. Інтеграційні процеси й угруповання в сучасній міжнародній економіці. Напрями й форми євроінтеграції економіки України. Економічна глобалізація. Глобальна економіка. Україна в глобальній економіці. Глобальні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення.

Список рекомендованої літератури

Нормативно-правові акти

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № №18 -22. Ст. 144. Дата оновлення: 06.01. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/card6> (дата звернення: 03.06.2020).

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

Дата оновлення: 28.02. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.06.2020).

Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. Дата оновлення: 10.07. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 03.06.2020).

Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної ради*. 1996. № 36. Ст. 164. Дата оновлення: 12.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.06.2020).

Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64. Дата оновлення: 19.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 03.06.2020).

Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646. Дата оновлення: 08.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 03.06.2020).

Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. Дата оновлення: 16.10.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 03.06.2020).

Підручники і навчальні посібники

Економічна теорія: навч. посібник / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, О. С. Марченко та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. 2-ге вид. Харків: Право, 2019. 268 с.

Білецька Л., Савич В., Білецький О. Економічна теорія. Політекономія, мікроекономіка, макроекономіка. Київ: Центр навч. л-ри, 2018. 688 с.

Економічна теорія: підручник / В. Д. Лагутін, Ю. М. Уманців, Т. А. Щербакова та ін.; за заг. ред. В. Д. Лагутіна. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 608 с.

Економічна теорія. Політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. 9-е вид. доповн. Київ: Знання, 2014. 710 с. URL:

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/elib/economics_f/bazylevych_ekonomichna_2014.pdf

Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія: навч. посібник. Київ: Центр навч. л-ри, 2017. 448 с.

Соколов М., Горлач М., Гущенко В. та ін. Економічна теорія: підруч. для вищої школи. Київ: Центр навч. л-ри, 2017. 532 с.

Чепінога В. Г. Основи економічної теорії: навч. посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12136.pdf>

Монографії

Марченко О. С., Ярмак О. В. Національна інноваційна система як інтегратор знань: монографія. Харків: Изд. Дом «Инжек», 2012. 250 с.

Нематеріальна економіка: управління формуванням і використанням інтелектуального капіталу: монографія / за ред. Л. С. Шевченко. Харків: Право, 2014. 404 с.

Статті

Марченко О. С. Нова економіка масової співпраці як форма глобалізації економічної поведінки людини. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 9–36.

Марченко О. С. Інституціоналізація нової економіки масової співпраці: проблеми та зарубіжний досвід. *Економічна теорія та право. Збірник наукових праць Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2015. № 3(22). С. 55–66.

ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА

ВСТУП

Мета вивчення навчальної дисципліни – формування системних знань фінансово-економічного механізму, чинників, заходів і показників ефективної й конкурентоспроможної діяльності й розвитку підприємства як суб'єкта господарювання в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій і викликів в Україні і світі.

Основні завдання:

- формування системного розуміння механізму господарської діяльності підприємства, теоретичних, методичних і практичних засад ефективності і конкурентоспроможності бізнесу;

- оволодіння навичками й уміннями творчого застосування на практиці теоретичних знань, методик і інструментів забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємства як суб'єкта підприємницької діяльності;

- набуття знань і навичок аналізу, оцінювання й креативного обґрунтування напрямів і заходів удосконалення господарської діяльності підприємства в цілому та її окремих видів на основі сучасних досягнень економічної та управлінської наук, новачій господарської практики;

- формування здатності до комплексного використання інструментарію аналітичної діяльності при виявленні умов і чинників зовнішнього й внутрішнього середовища, цільового ринку й маркетингового комплексу, структури й економічного потенціалу підприємства;

- оволодіння знаннями щодо ефективної організації виробничого процесу, визначення заходів підвищення якості й конкурентоспроможності продукції, мотивації продуктивної праці персоналу, застосування сучасних систем її оплати;

- набуття знань і практичних навичок ефективного використання інвестиційних ресурсів розвитку підприємства, організації інноваційної діяльності;

- формування знань і навичок здійснення професійної діяльності з оптимізації структури капіталу, фінансових ресур-

сів і грошових потоків підприємства;

– набуття здатності до розроблення й впровадження заходів із підвищення ефективності основних і оборотних фондів, оптимізації витрат і забезпечення прибутковості, удосконалення ціноутворення на продукцію підприємства;

– формування здатності до визначення пріоритетів, напрямів, моделей і заходів розвитку підприємства, його трансформації в умовах невизначеності, ризиків і тенденцій, притаманних національній і світовій економікам на сучасному етапі;

– оволодіння інструментарієм убезпечення господарської діяльності підприємства, здійснення антикризових заходів, реструктуризації та санації.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»

Модуль І. ПІДПРИЄМСТВО В СИСТЕМІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Підприємство як суб'єкт господарської діяльності.

Предмет, мета й головні завдання навчальної дисципліни «Економіка та фінанси підприємства». Теорії та концепції підприємства (фірми) як методологічна основа навчальної дисципліни. Господарська діяльність: поняття, види. Підприємництво: визначення, головні характеристики й організаційні форми. Суб'єкти мікро-, малого, середнього і великого підприємництва. Підприємство як організаційна форма бізнесу й суб'єкт підприємницької діяльності: цілі, функції, види. Підприємницькі товариства. Об'єднання підприємств. Державно-правове регулювання діяльності підприємств в Україні.

Середовище підприємства. Ринок і маркетингова діяльність підприємства. Зовнішнє й внутрішнє середовище підприємства як суб'єкта господарської діяльності. Внутрішній економічний механізм підприємства. Аналіз середовища підприємства. Моделі й методи аналізу зовнішнього й внутрішнього середовища підприємства: McKinsey «7S», PEST-аналіз, PEEST-аналіз, RESTCOM-аналіз, SWOT-аналіз. Конкурентне

середовище підприємства. Типи конкурентів підприємства. Підприємство на ринках досконалої та недосконалої конкуренції. Особливості економічної поведінки великих, середніх і малих підприємств у конкурентному середовищі. Цільовий ринок підприємства. Економічна поведінка підприємства на ринку продукції та на ресурсних ринках. Внутрішній ринок підприємства. Зміст, головні напрями й засоби маркетингової діяльності підприємства. Сегментування ринку й маркетинговий комплекс продукції підприємства.

Економічний потенціал і структура підприємства.

Економічний потенціал підприємства. Ресурсний і результативний потенціали підприємства. Ресурси підприємства, їх види. Головні складові й показники результативного потенціалу підприємства. Види економічного потенціалу відповідно до напрямів і рівнів господарської діяльності підприємства. Структура підприємства, її види. Загальна, виробнича, функціональна структури підприємства. Інфраструктура підприємства. Зовнішні й внутрішні мережі підприємства: сутність, види. Віртуальне підприємство.

Персонал підприємства. Організація і стимулювання праці. Поняття і структура персоналу підприємства. Кількісні й якісні показники, що характеризують стан персоналу на підприємстві. Планування кількості персоналу. Показники ефективності персоналу підприємства. Продуктивність праці. Організація й нормування праці. Мотивація і стимулювання праці. Системи організації оплати праці. Форми і системи заробітної плати. Витрати підприємства на персонал. Формування фонду оплати праці на підприємстві.

Управління підприємством. Загальні й спеціальні функції управління підприємством. Рівні і сфери менеджменту. Планування на підприємстві. Система планів підприємства. Бізнес-планування на підприємстві. Організаційні структури управління підприємством. Сполучні процеси менеджменту підприємства. Керівництво й лідерство. Комунікації на підприємстві. Управлінські рішення.

Модуль 2. ОСНОВНІ ВИДИ ГОСПОДАРЬСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Виробнича (операційна) діяльність і продукція підприємства. Виробнича (операційна) діяльність підприємства. Виробничий цикл, його характеристика й структура. Типи й організація виробництва. Продукція підприємства: асортимент і номенклатура. Вартісні показники обсягу продукції підприємства. Якість і конкурентоспроможність продукції: чинники, показники, оцінка. Стандартизація і сертифікація продукції. Виробнича потужність підприємства, чинники й методи визначення. Виробнича програма підприємства.

Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємства. Основні моделі зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Сутність інвестицій та інвестиційної діяльності. Класифікація і структура інвестицій. Інвестиційний проєкт. Інновації: сутність, види, роль у розвитку підприємства. Інноваційна діяльність підприємства. Інноваційний процес. Інноваційна продукція підприємства. Зовнішньоторговельна і виробничо-інвестиційна моделі зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Експортні й імпорتنі операції, їх ліцензування. Міжнародний лізинг. Міжнародна виробнича кооперація. Спільні підприємства.

Фінансова діяльність підприємства. Фінанси підприємства: визначення, головні ознаки, функції. Фінансові відносини. Фінансові ресурси підприємства, їх види. Фінансова діяльність підприємства: зміст, завдання. Грошові фонди підприємства і кошти в нефондовій формі. Зовнішнє й внутрішнє фінансування. Грошові потоки. Організація грошових розрахунків підприємств. Готівкова і безготівкова форми розрахунків. Кредитні відносини і кредитоспроможність підприємства. Фінансовий механізм підприємства, його складові. Фінансове планування на підприємстві. Фінансовий план, його види.

Модуль 3. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Капітал і фонди підприємства: види й показники. Ефективності. Поняття «капітал і фонди підприємства». Власний і запозичений капітал підприємства: джерела, структура, функції. Основні виробничі фонди підприємства: визначення, класифікація, структура, оцінка й використання. Вартість основних фондів. Зношування основних фондів. Амортизація, її методи. Показники ефективності відтворення й використання основних фондів. Оборотні фонди підприємства: визначення, структура, джерела формування. Оборотні кошти підприємства: поняття, структура, показники ефективності. Інтелектуальний капітал підприємства, його структура. Нематеріальні активи підприємства як складова інтелектуального капіталу.

Витрати, фінансові результати й ціноутворення на продукцію підприємства. Оподаткування підприємства. Поняття і класифікація витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції. Кошторис витрат підприємства. Собівартість продукції підприємства: види, структура, чинники оптимізації, методи калькулювання. Доходи підприємства: поняття, види. Валовий та чистий дохід підприємства. Формування і розподіл прибутку підприємства. Прибуток як фінансовий результат діяльності підприємства. Чистий прибуток. Рентабельність, її види. Фінансова звітність підприємства. Система цін на продукцію підприємства. Методи ціноутворення. Оподаткування підприємства.

Фінансовий стан, економічна ефективність і конкурентоспроможність підприємства. Фінансовий стан підприємства, його оцінка. Критерії фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Вартість підприємства. Економічна ефективність діяльності підприємства: визначення, показники й чинники. Виробнича ефективність. Конкурентоспроможність підприємства: поняття і характеристики. Критерії, показники й методи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Система заходів забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Реінжиніринг і бенчмаркінг як інструменти підви-

щення конкурентоспроможності підприємства.

Розвиток й економічна безпека підприємства. Розвиток підприємства: визначення, види, теорії та моделі. Життєвий цикл підприємства, його фази і тривалість. Інтеграція підприємства у світовий економічний простір: зміст і форми. Реструктуризація як комплексний процес трансформації підприємства. Економічна безпека підприємства: сутність, види, заходи. Основні ризики і загрози господарській діяльності підприємства. Криза підприємства, зміст, чинники, види. Види криз підприємства. Антикризова діяльність підприємства. Банкрутство підприємства: причини і характеристики. Санація підприємства.

Список рекомендованої літератури

Нормативно-правові акти

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№18-22. Ст. 144. Дата оновлення: 06.01. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/card6> (дата звернення: 03.06.2020).

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356. Дата оновлення: 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.06.2020).

Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: (дата звернення: 03.06.2020).

Податковий кодекс України від 02.02.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112. Дата оновлення: 10.07. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 03.06.2020).

Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної ради*. 1996. № 36. Ст. 164. Дата оновлення: 12.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.06.2020).

Про захист економічної конкуренції: Закон України від

11.01.2001 р. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64. Дата оновлення: 19.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 03.06.2020).

Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646. Дата оновлення: 08.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 03.06.2020).

Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. Дата оновлення: 16.10.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 03.06.2020).

Підручники і навчальні посібники

Економіка підприємства: навч. посібник / за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Нац. Ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2014. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2011/0019.pdf

Менеджмент: навч. посібник / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Право, 2013. 216 с.

Дмитрієв І. А., Шевченко І. Ю. Економіка підприємства: навч. посіб. для практ. занять і самостійної роботи студ. вищ. навч. закладів. Харків: ХАДУ, 2018. 292 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/ekonomika-pidpriemstva-navcalnij-posibnik-praktikum-126636.html>

Економіка підприємства: навч. посібник / уклад.: Н. В. Романченко, Т. В. Кожемякіна, К. В. Пічик. Київ: НаУКМА, 2018. 304 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15771/Ekonomika_pidpriemstva_navchalnyi_posibnyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Зянько В. В., Фурик В. З., Вальдшміт І. М. Фінанси підприємств: навч. посібник. Ч. 1. Вінниця: ВНТУ, 2016. 126 с. URL: http://fk.vntu.edu.ua/images/documents/fp_1_2016.pdf

Зянько В. В., Фурик В. З., Вальдшміт І. М. Фінанси підприємств: навч. посібник. Ч. 2. Вінниця: ВНТУ, 2016. 144 с.

URL: http://fk.vntu.edu.ua/images/documents/fp_2_2016.pdf

Нікіфорова Л.О. Економіка підприємства. Курс лекцій: електрон. навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, 2016. URL: <http://posibnyky.vntu.edu.ua/eco-2016/index.html>

Основи менеджменту. Теорія і практика: навч. посібник / за заг. ред. Г.Є. Мошека. Київ: Ліра-К, 2017. 527 с.

Петруня Ю. Є., Петруня В. Ю. Маркетинг: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Ун-т митної справи та фінансів, 2016. 362 с.

Яркіна Н. М. Економіка підприємства: навч. посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 600 с. URL: <http://cul.com.ua/preview/12271.pdf>

С т а т т і

Марченко О. С. Фірма в економіці знань: знаннєвий підхід до визначення економічної природи. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право.* 2010. Вип. 1. С. 63–71.

Марченко О. С. Фірма в економіці знань: знаннєвий підхід до визначення економічної природи. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право.* 2010. Вип. 1. С. 63–71.

Марченко О. С. Фірма як інтегратор знань. *Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць.* Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. Випуск 264. Т.5. С. 1157–1163.

Марченко О. С. Ресурсний підхід до визначення фірми як інтегратора знань. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна: Серія економічна.* Харків. 2011. № 935. С. 43–49.

Марченко О. С. Економічний та правовий підходи до інноваційної діяльності: досвід порівняльного аналізу. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Економічна теорія та право.* 2011. Вип. 2 (5). С. 157–168.

Марченко О. С. Фірма в економіці знань: організаційно-економічні інновації. *Економічний вісник університету: зб. наук. пр. учених та аспірантів.* Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ

«Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди», 2012. Вип. 18/12. С. 109–113.

Марченко О. С. Консультативний менеджмент як сучасний напрям управління підприємством. *Modern Technologies in Economy and Management*. Monograph. Opole. 2019. С. 299–312.

Шевченко Л. С. Корпоративна правова стратегія: сутність, типи, особливості реалізації. *Економічна теорія та право*. 2019. № 1(36). С. 104–121.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БІЗНЕСУ (ПІДПРИЄМСТВА)

ВСТУП

Мета викладення навчальної дисципліни – сприяння за-
своєнню студентами основ сучасної теорії конкуренції, форму-
вання системного підходу до розуміння конкурентних ситуацій в
галузі та на ринку, основних умінь і навичок конкурентного
управління, розроблення й реалізації конкурентних стратегій під-
приємства в умовах зростаючої конкуренції на національних і
глобальних ринках.

Основні завдання:

- формування системи теоретичних знань щодо сутнос-
ті, видів і функцій конкуренції;
- опанування інструментарієм комплексної конкурент-
ної діагностики підприємства;
- розвиток умінь із обґрунтування конкурентних ризи-
ків і агресивності конкурентного середовища підприємства, по-
будови конкурентної карти ринку;
- формування здатності до розроблення й реалізації
конкурентної стратегії підприємства;
- набуття умінь із визначення форм і наслідків ведення
конкурентних війн, конкурентної розвідки і промислового шпі-
онажу в сучасному бізнесі; розроблення й реалізації дій щодо їх
недопущення;
- оволодіння методологією, практичними методами і
прийомами конкурентного управління підприємством;
- усвідомлення необхідності трансформації форм і ме-
тодів забезпечення конкурентоспроможності підприємств в
умовах глобальної конкуренції.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БІЗНЕСУ
(ПІДПРИЄМСТВА)»**

**Модуль 1. КОНКУРЕНТНИЙ АНАЛІЗ БІЗНЕСУ
(ПІДПРИЄМСТВА)**

Сучасні теорії конкуренції. Конкурентні переваги і конкурентоспроможність бізнесу (підприємства) у XXI столітті. Еволюція економічних концепцій конкуренції. Сутність, види і функції конкуренції. Механізм конкурентної боротьби. Цінова конкуренція і її прийоми. «Мертва петля» фірми. Нецінова конкуренція. Конкурентні переваги підприємства та їх джерела. Зовнішні і внутрішні конкурентні переваги. Теорія конкурентних переваг М. Портера. Матриця переваг VCG. Конкурентні переваги: «найвища цінність для споживача»; «інтелектуальний капітал» і «стрижневі (ключові) компетенції»; «партнерські відносини» та ін. Квазіпереваги підприємства в конкуренції. Джерела конкурентних переваг підприємств у XXI столітті. Мультиринковість конкуренції. Глобальна конкуренція – новий феномен конкурентної боротьби. Гіперконкуренція. Конкуренція в економіці знань. Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства): визначення і сутність.

Аналіз конкурентів і конкурентного середовища підприємства. Аналіз конкурентів. Матриця «товари – споживачі» П. Дойля. Модель «п'ять сил конкуренції» М. Портера, її можливості й обмеження. Поняття «суперконкуренти». Типологія конкурентних ситуацій в галузі і на ринку. Оцінка ринкової частки підприємства, інтенсивності конкуренції та монополізму на ринках. Загальна частка чотирьох перших підприємств ринку (чотиричастковий показник концентрації). Індекс Герфіндаля (Herfindahl Index). Модифікований індекс Герфіндаля-Гіршмана (Herfindahl-Hirschman Index). Індекс Розенблюта. Індекс монопольної влади (індекс Лернера). Побудова конкурентної карти ринку. Діагностика конкурентних ризиків і агресивності конкурентного середовища підприємства. Аналіз стратегічних груп. Міжнародне конкурентне середовище підприємства. Глобальна конкуренція, її суб'єкти.

Конкурентна політика і конкурентне законодавство України. Сутність антимонопольної (конкурентної) політики. Американська й європейська системи антимонопольного регулювання. Особливості визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку в Україні. Визначення товарних, територіальних і часових меж ринку. Зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку. Концентрація суб'єктів господарювання. Захист економічної конкуренції та обмеження монополізму в підприємницькій діяльності. Поняття узгоджених і антиконкурентних узгоджених дій. Недобросовісна конкуренція. Захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції. Конкуренція і природні монополії.

Комплексна конкурентна діагностика підприємства. Конкурентна діагностика підприємства: зміст і форми організації. Основні об'єкти конкурентної діагностики. Види конкурентної діагностики: аналітична, експертна, імітаційна. Експрес-діагностика і комплексна діагностика. Інформаційне забезпечення конкурентної діагностики. Цикл конкурентної інформації. Збір і аналіз інформації про конкуренцію на ринку. SWOT-аналіз і SNW-аналіз конкурентних можливостей підприємства. Здійснення комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємства за показниками динаміки господарської діяльності (за товарною масою і маркетинговим комплексом підприємства; за показниками науково-дослідницького і виробничого потенціалу; за показниками використання людських ресурсів; за показниками фінансової стабільності). Конкурентоспроможність і вартість підприємства.

Модуль 2. СТРАТЕГІЧНЕ КОНКУРЕНТНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Методологія сучасного конкурентного управління підприємством. Конкурентне управління в сучасній концепції менеджменту. Системний, маркетинговий, динамічний та ситуаційний підходи до конкурентного управління. Конкурентне управління і стратегічний менеджмент. Конкурентне управління і конкурентний бізнес-консалтинг. Необхідність усвідомлення керівником і менеджером значення «soft skills» у конкурент-

ному управлінні підприємством – лідерства, уміння залагоджувати конфлікти, виявляти проблеми в бізнесі, креативності й особистої відповідальності менеджера. Соціальна відповідальність бізнесу в конкурентному середовищі.

Розроблення конкурентної стратегії підприємства.

Поняття стратегії підприємства. Стратегічна зона господарювання і стратегічна бізнес-одиниця (СБО) підприємства. Господарський портфель підприємства. Застосування матричного аналізу до обґрунтування СБО з перевагами в конкурентній боротьбі. Конкурентні стратегії М. Портера. Лідерство за витратами виробництва. Стратегія диференціації. Стратегія фокусування. Конкурентні стратегії Ф. Котлера і Р. Сінгха. Модель «основні компетенції» (інтелектуального лідерства).

Конкурентні війни: стратегії ведення. Конкурентна розвідка і промисловий шпіонаж. Логіка сучасного бізнесу: війна, партнерство, гра? Поняття конкурентної війни. Війна за ресурси. Війна за споживача (частку ринку). Маркетингова війна. Цінова війна та її механізм. Інформаційна війна: сутність, цілі, методи. Рекламна війна. Війна брендів. Війна інновацій. Репутаційна війна. Нематеріальні активи підприємства як об'єкт конкурентної війни. Сучасні засоби ведення конкурентної війни. Модель «атака – оборона». Стратегії атаки на конкурента. Підготовка атаки та дії тих, хто атакує. Основні індикатори атаки. Дії тих, хто захищається. Стратегії захисту. Бюджет конкурентної війни. Конкурентна розвідка: сутність, цілі, методи і прийоми. Законні методи і заборонені прийоми в конкурентній розвідці. Промисловий шпіонаж.

Реляційні (партнерські) стратегії конкуренції. Партнерські відносини і конкуренція. Стратегія кооперації. Упередження конкурентних дій у системі «виробник – споживач продукції (послуг)». Упередження конкурентних дій у системі «виробник – постачальник ресурсів». Стратегічні альянси виробників. Альянси підприємств-конкурентів: інтеграційні, псевдоконцентраційні, комплементарні. Організації саморегулювання бізнесу в галузі.

Стратегії та економічна безпека національного товаровиробника в міжнародній конкуренції. Особливості вихо-

ду підприємства на міжнародні ринки. Стадії інтернаціоналізації діяльності підприємства. Основні типи експортної поведінки підприємства. Еволюція конкурентної стратегії підприємства під впливом міжнародних чинників. Глобальні конкурентні переваги і конкурентоспроможність підприємства. Стратегії міжнародної конкуренції М. Портера. Економічна безпека національного товаровиробника в міжнародній конкуренції. Демпінг. Антидемпінгове розслідування. Субсидований імпорт. Антисубсидійна процедура. Імпорт, що спричиняє значні втрати національному товаровиробнику. Спеціальне розслідування. «Чорний» і «сірий» імпорт і методи боротьби з ними.

Модуль 3. ТРАНСФОРМАЦІЯ ФОРМ І МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Конкурентоспроможність шляхом інновацій. Взаємообумовленість конкуренції, інновацій та конкурентоспроможності підприємств. Роль інновацій у глобальній конкуренції. Поняття «інноваційна конкуренція» та «інноваційна конкурентоспроможність». Сутнісна характеристика і класифікація інновацій. Технічні й технологічні інновації. Інновації продукту, послуг, бізнес-моделі, зростання ефективності виробництва, використання ресурсів, маркетингу та ін. Радикальні інновації та їх вплив на економіку. Підривні інновації. Інноваційний процес, його складові. Інноваційний цикл. Життєвий цикл інновації. Інноваційна діяльність та інноваційна активність підприємства. Класифікація підприємств залежно від ступеня інноваційної активності. Інноваційне підприємство. Інноваційно-активне підприємство. Конкурентні стратегії інноваційного підприємства. Теорії «багряного» і «блакитного» океанів В. Ч. Кіма і Р. Моборн: сутність, порівняльний аналіз, досвід застосування в бізнес-організаціях. Реалізація інноваційної стратегії. Формування стратегічного лідерства і стратегічного інноваційного мислення менеджерів. Створення інноваційної культури підприємства.

Якість як атрибут конкурентоспроможності. Сучасна концепція якості. Менеджмент якості як фундамент забезпечення конкурентоспроможності сучасного підприємства. Якість товару як атрибут конкурентоспроможності. «Ціна якості». Система управління якістю в аспекті конкурентної боротьби. Концепція управління якістю TQM. Цикл TQM. Стандартизація продукції. Стандарти ISO. Сертифікація продукції. Якість управління підприємством. Забезпечення ефективного функціонування системи управління якістю. Якість управління функціональними сферами підприємства. Якість управління ресурсами. Якість бізнес-процесів і конкурентоспроможність підприємства. Сутність, класифікація, види бізнес-процесів. Комплексний підхід до розробки системи управління організацією, орієнтованої на процеси. Критерії якості й основні показники бізнес-процесів. Реінжиніринг бізнес-процесів: передумови, принципи, методи, форми. Якість бізнес-моделей. Бізнес-моделі платформних компаній.

Формування конкурентоспроможного персоналу. Менеджер-лідер і його роль в умовах конкуренції. Стили лідерства. Поведінка персоналу в умовах внутрішньої і зовнішньої конкуренції. Мотивація і стимулювання праці: форми і методи. Мотивація конкуренцією. Система stack ranking, її суперечності й альтернативи. Команди та їх типи. Ролі членів команди. Командоутворення і внутрішня конкуренція на підприємстві. Оцінка ефективності роботи команди. Поняття «конкурентоспроможна команда персоналу». Розвиток персоналу як чинник конкурентоспроможності підприємства. Форми навчання й розвитку персоналу. Поняття «організація, яка навчається». Внутрішньокорпоративна програма розвитку й навчання персоналу. Корпоративний університет. Система управління знаннями, її впровадження на підприємстві. Організаційна культура і бізнес-етика як інструменти конкурентного управління. Типи організаційної культури. Кодекси корпоративної етики.

Конкурентоспроможність підприємства в цифровій економіці. Четверта промислова революція. Концепція промислового розвитку Індустрія 4.0. Цифрова економіка. Цифрова трансформація бізнесу. Індекс цифрової трансформації. Пере-

будова системи ведення бізнесу і менеджменту підприємства в цифровій економіці: вибір способу цифрової трансформації і способу переходу від типових до інноваційних цифрових бізнес-моделей; розроблення цифрових і онлайн-стратегій. Цифрова фірма. Створення спеціального підрозділу і посади директора з цифрових технологій / головного цифрового директора – Chief Digital Officer (CDO). Цифрові платформи і платформні організації. Типологія цифрових платформ. Цифрова компетентність працівників, передумови її формування. Роль цифрових експертів у розвитку підприємства. Штучний інтелект. Машинне мислення, машинне навчання, робототехніка та їх вплив на конкурентоспроможність підприємства.

Список рекомендованої літератури

Нормативно-правові акти

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № №18-22. Ст. 144. Дата оновлення: 06.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/card6> (дата звернення: 03.06.20209).

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356. Дата оновлення: 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.06.20209).

Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної ради*. 1996. № 36. Ст. 164. Дата оновлення: 12.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 03.06.2020).

Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64. Дата оновлення: 19.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 03.06.2020).

Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*.

1991. № 47. Ст. 646. Дата оновлення: 08.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 03.6.2020).

Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. Дата оновлення: 16.10.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 03.06.2020).

Підручники і навчальні посібники

Шевченко Л. С. Конкурентное управление: учеб. пособие. Харьков: Эспада, 2004. 520 с.

Шевченко Л. С. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. *Економіка підприємства*: навч. посібник / за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2014. Розділ 10. С. 168–185.

Шевченко Л. С. Стратегічний менеджмент і стратегічне планування діяльності організації. *Менеджмент*: навч. посібник / за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Право, 2013. С. 54–82. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/POSIBNIKI_2013/Menedgment_2013.pdf (дата звернення: 12.06.2020).

Шевченко Л. С., Торкатюк В. И., Кизим Н. А., Шутенко А. Л. Конкурентная диагностика фирмы: концепция, содержание, методы: монография. Харьков: ИД «ИНЖЕК», 2008. 240 с.

Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛКА, 2016. 484 с. URL: http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Ekonomiky/Docs/Konkurentospromozhnist_p-va_Lupak_Vasilciv.pdf

Романюк Л. М. Конкурентоспроможність підприємства: посіб. до вивчення дисципліни 8.03050401. Кіровоград: КНТУ, 2014. 152 с. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/5809/1/Konkurentospromozhnist%CA%B9%20pidpryemstva%20posibnyk.pdf>

Цибульська Е. І. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. для студ., які навч. за спец. 051 – Економіка. Харків: Вид-во НУА, 2018. 320 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1767_46483511.pdf

Шевченко Л. С. Стратегічний бізнес-консалтинг: навч. посібник. Харків: Право, 2019. 302 с.

Шевченко Л. С. Стратегічний інноваційний менеджмент: навч. посібник. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 155 с.

Монографії

Варналій З. С. Конкуренція і підприємництво: монографія. Київ: Знання України, 2015. 463 с.

Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. Одеса: Атлант, 2013. 470 с. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/monografiya_ep_2013.pdf

Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Романко О. П. Конкурентоспроможність підприємства: планування та діагностика: монографія / за заг. ред. О. Є. Кузьміна. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2011. 180 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/92533113.pdf>

Кім В. Ч., Моборн Р. Стратегія Блакитного Океану. Як створити безхмарний ринковий простір і позбутися конкуренції. Київ: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 384 с.

Портер М. Конкурентна перевага. Як досягати стабільно високих результатів. Київ: Наш формат, 2019. 624 с.

Портер М. Конкурентна стратегія. Техніки аналізу галузей і конкурентів. Київ: Наш формат, 2020. 424 с.

Навчальне видання

Електронне видання

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ
З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»,
«ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА»,
«КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БІЗНЕСУ
(ПІДПРИЄМСТВА)»**

для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 051 «Економіка»
спеціалізації «Бізнес-економіка»

У к л а д а ч КАМІНСЬКА Тетяна Михайлівна

Відповідальна за випуск *Л. С. Шевченко*

Редактор *Л. В. Русанова*

Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*